

EL MONÒLIT DE CAN SOLEI: SÍMBOL D'UNA CONQUESTA VEÏNAL

JOAN MAYNÉ I AMAT

Reproduïm a continuació l'article publicat a *Revista de Badalona* del maig de 2012, que em va encarregar l'Associació de Veïns del Centre sobre el monòlit del Parc de Can Solei —inaugurat el 15 de maig de 1977 en el marc de la Festa del Badiu—, i sobre el context històric d'aquells anys. Quan ho feia, he tingut la necessitat de citar i d'explicar molts fets d'aquell moment que resulten del tot necessaris per entendre el context de la segona meitat dels setanta, una etapa trepidant de la nostra història, amb molt de dinamisme, participativa i, sobretot, efectiva per als fins democratitzadors que tots anàvem perseguint.

Can Solei

Parlar de Can Solei és parlar de quelcom molt entranyable per a mi. Vaig néixer, he crescut i he viscut sempre a pocs metres de la porta de Can Solei. Durant la meua infantesa vaig veure les vingudes dels senyors Coma Cros, propietaris de la finca fins a la seva compra per l'Ajuntament. No acostumaven a fer

vida al veïnat, però sí que sabíem de la seva presència, sobretot durant uns anys, pel fort soroll que feia el motor d'un cotxe de carreres que tenia un dels fills, corrent amunt i avall del camí que recorre la finca.

En aquells anys 1960 el barri —el portal, la porta— de Can Solei limitava a la dreta amb la casa dels masovers i a l'esquerra amb el *rierot*, una mena de camí tortuós i molt deixat pel qual baixava una veritable riera quan plovia, arrossegant terra, pedres i herbes fins a la carretera general o carrer de Sant Bru. El *rierot* no tenia cases, només les tanques de les finques que menaven a banda i banda, passant pel darrere del Cementiri Vell, fins a l'esplanada del camp del Badalona, plena d'herbes i arbustos, on la mainada anàvem a jugar, a buscar llufes pels Sants Innocents i branquetes per fer-nos fletxes (la canalla jugàvem al carrer a bales, a pinyols, a cartrons, a caçar sargantanes, i també amb arcs i fletxes i amb espases de fabricació casolana).

També hi donava, al *rierot*, la part de darrere de la fàbrica Argal, de porcellana (que va ser objecte d'un negoci immobiliari especulatiu amb Pablo Porta i Juan Antonio Samaranch, on avui hi ha el carrer de Margarida Xirgu), i limitava al nord amb l'avinguda de Navarra (una obra projectada i aturada anys i anys que esdevindria més tard l'autopista A-19, actual C31).

Al carrer de Méndez Núñez, a l'esquerra del *rierot*, hi havia 3 torres: a la de la cantonada hi vivien els Camps, a la següent els Gratacòs i, a la tercera —no recordo el nom de la família—, hi vivia un home que era guixaire de professió. Un tros més enllà, en direcció al carrer d'en Prim, en un carreró sense sortida, hi donava la serradora de Can Trias, on feien embalatges de fusta, un recurs de luxe per a la canalla ja que sempre hi havia un munt de troncs de pi llarguissims que ens servien per fer-nos d'amagatall.

Acte de descobriment del monòlit durant la festa de 1977. Museu de Badalona. Arxiu d'Imatges. Fotografia: Josep Giralt.

El CICF s'instal·la a Can Solei

Com he dit, Can Solei era una finca particular —no era un parc públic encara—, de la qual era masovera la senyora Antònia. Ella ens deixava entrar a jugar als jardins o a banyar-nos a la piscina que hi havia a la part de dalt de la pineda, quasi en el límit amb el camp del CF Badalona. Anys més tard, els Coma Cros van autoritzar l'ús dels espais a la institució cultural del CICF per desenvolupar-hi les seves activitats i s'hi van instal·lar l'Escola Artur Martorell i la Residència Randa. Allà vaig poder seguir l'any 1973, quasi clandestinament, les primeres classes de català (als de la meva generació ens havien format en castellà), que impartia la Maria Teresa Casals.

L'Ajuntament adquireix la finca

No va ser, però, fins al novembre de l'any 1974 que l'Ajuntament adquirí, mitjançant expropiació per mutu acord, la finca de Can Solei, per un import de quaranta-tres milions i mig de pessetes, per convertir-la en parc públic. Uns mesos abans —al març— moria l'alcalde Felipe Antoja i el substituïa el primer tinent d'alcalde José Guillén Clapés, per poc temps, fins al 12 de juny, data en què Isidro Caballeria Pla va assumir l'alcaldia. Va ser durant el seu mandat, al desembre del mateix any, que es proposà que el parc dugués el nom de *Parque del Alcalde Don Felipe Antoja*, cosa que suscità discussions al Ple i un fort rebuig entre la ciutadania.

La mort de Franco permet la democratització

Així, arribem a l'any 1975. Estem en un període apassionant, cabdal per a la història del nostre país i de la nostra ciutat i que, sortosament, les generacions que hi vam poder participar en primera persona, recordem carregat de fortes vivències. Amb en Franco encara viu, el gener de 1975, el Col·legi

d'Advocats posa en marxa el Congrés de Cultura Catalana, un marc d'activitats que intenta sotraguejar la consciència nacional dels països de parla catalana. A la nostra ciutat, però, no arribarà fins a l'any següent.

Un fet de gran transcendència acabarà trasbalsant l'Estat Espanyol: aquell 20 de novembre morí Franco, però, malgrat la seva mort, les lleis repressores del franquisme i la repressió del règim encara perdurarien uns quants anys més. Eren anys, aquells, en els quals encara se succeïen detencions per motius polítics, sindicals o culturals, i els actes públics organitzats per entitats i les reunions veïnals comptaven sovint, com es feia a les dècades anteriors, amb la presència del “delegado gubernativo”.

Badalona s'organitza

Els anys 1976 i 1977 són anys d'una especial activitat civicipolítica. Al febrer de 1976 es produeix la manifestació Badalona per l'Amnistia, que reclamava l'amnistia de tots els presos polítics, la primera tolerada pel règim. Durant els mesos de març i abril, al Museu es van fer un seguit de xerrades de presentació de les forces polítiques democràtiques, que comptaren amb la presència dels seus principals líders: Joan Reventós, Josep Pallach, Jordi Pujol, Pere Ardiaca, Ramon Trias Fargas, etc. La diada de Sant Jordi d'aquell 1976 va tenir una significació especial: va veure la llum el diari *Avui*, el primer en català després de la Guerra Civil. Aquella mateixa primavera, el 30 de març, es va presentar al Círcol Catòlic el Congrés de Cultura Catalana, que iniciava la seva activitat a Badalona; el secretariat i el dia a dia del Congrés recaigué sobre la gent del Cine Club Studio i de la Universitat Lliure de Teatre, principalment. El Congrés promogué, entre d'altres, l'organització de les Jornades de

Constitució de l'Assemblea Democràtica de Badalona el 1976 a l'Institut Albéniz. Museu de Badalona. Arxiu d'Imatges. Fotografia: Joan Mayné.

Cultura Catalana, durant les quals es van desenvolupar, entre d'altres, diverses activitats festives i culturals, la recuperació de la Festa del Badiu durant un parell d'anys, la campanya *Català al carrer: tornem als carrers el seu nom* (en què s'emmarcà l'acció del monòlit) i l'edició d'un calendari de 1977 carregat d'imatges de patrimoni històric de la ciutat i provinents de fets socials i polítics recents.

Uns dies més tard, el 27 de maig de 1976, es constituí, en un acte celebrat a l'Institut Albèiz, l'Assemblea Democràtica de Badalona que, seguint els postulats de l'Assemblea Democràtica de Catalunya i en substitució de la poc reeixida Comissió Democràtica de Badalona (que havia nascut l'any 1971), agrupava els principals partits democràtics i un conjunt d'organitzacions socials diverses presents a la nostra ciutat, agrupades sota el nom de *Taula de No-Alineats*. Al juliol següent es feia públic el *Manifest de Badalona, bases per a un programa d'actuació municipal*, impulsat, entre d'altres, per la Jove Cambra de Badalona. El dia 29 d'aquell mateix mes de juliol, a la Rambla, Badalona acolliria la Marxa per la Llibertat, impulsada per Lluís Maria Xirinacs. També l'onze de setembre d'aquell any revestí un caràcter històric: la primera celebració de la Diada de Catalunya, a Sant Boi de Llobregat, quan encara no feia un any de la mort del dictador, que aplegà més de 80.000 persones.

Neix l'Associació de Veïns del Centre

A nivell general, tant l'Assemblea Democràtica de Catalunya com el Congrés de Cultura Catalana van promoure el desenvolupament del moviment veïnal. Així, el 8 de desembre de 1976 es presentà a la Rambla, en el marc d'una festa familiar i participativa, la Gestora de l'Associació de

Veïns del Centre, que estava impulsada, sobretot, per un grup de gent afí al PSUC amb algunes col·laboracions dels que ho eren al PSC i d'altres, tots ells amb connexions de relació i d'amistat en el si de les escoles cooperatives de mestres de la nostra ciutat: Gitanjali —sobretot—, Artur Martorell i Jungfrau. Amb la finalitat de presentar públicament la Gestora de l'Associació, vaig col·laborar fent el logotip i el cartell de l'Associació i una enganxina amb el lema d'una campanya que ha perdurat al llarg d'aquests anys, *Fem de Badalona un gran badiu*, i ajudant a produir una exposició en què van col·laborar moltes mans fent dibuixos —especialment les d'en Mateu Rotger—, retolant o cercant informació, muntada sobre una bastida que proporcionà en Toni Serra. Aquell mes de desembre va néixer també *Comarca Exprés*, publicació quinzenal de Badalona, Santa Coloma, Sant Adrià i Tiana, que només aconseguiria tenir una vida inferior a dos anys.

Estem ja al 1977, al febrer s'obrí al Palau d'Esports de Montjuïc l'exposició *Salvem Catalunya per a la Democràcia*, promoguda per la Comissió Permanent de l'Assemblea de Catalunya, on es convidava les associacions veïnals a exposar la realitat urbanística, demogràfica, mediambiental i cultural dels municipis i barris que hi volguessin participar. Amb aquesta finalitat, diversos companys de l'associació vam dissenyar i elaborar una exposició, amb una bona presentació visual, per integrar-la allí. Uns mesos més tard, aquesta exposició va ser exhibida a la Festa del Badiu.

El 25 d'abril prenia possessió de la l'alcaldia Alfonso Ramos Cruz, que durant els seus dos anys escassos de mandat gestionà el diàleg amb les forces democràtiques, i que va acceptar pactar les principals decisions de la ciutat i el traspass

municipal amb la Taula de Partits Polítics, una mena de govern en paral·lel format per representants dels partits amb presència al Congrés de Diputats, la qual aconseguí —a finals de 1978— entrar a l'Ajuntament, mitjançant la contractació de 5 persones proposades per ells, que assumiren la direcció de diversos serveis: Enric Flò (PSC), Mireia García Cairó (PSUC), Eduardo Vinya (CDC), Benito Cerdan (ERC), José Manuel Ordas (PTC).

El monòlit, una fita veïnal

Arribem a la Festa del Badiu de 1977, que va tenir lloc el dia 15 de maig, l'organització de la qual va recaure ja plenament sobre l'associació i l'esplai *Turnemi*, segons que consta en el cartell d'aquella edició, però oficialment sota el paraigua del Congrés de Cultura Catalana. Unes setmanes abans, aproximadament, en una reunió de la Junta, es decidí impulsar la recuperació del nom popular del parc, en el marc de la campanya de recuperació dels noms populars que, com hem dit, impulsava el Congrés, col·locant un monòlit als jardins propers a la porta d'entrada per inaugurar-lo el dia de la festa. Van encarregar-me'n el disseny i la fabricació de la placa de refractari amb el rètol «Parc Can Solei» —jo, aleshores, tenia un taller de ceràmica artística, situat en aquell mateix carrer.

Vam dissenyar un bloc de formigó de 50x25x175 cm aproximadament, que va fer en Francesc Mayolas —que era mestre d'obres— al seu taller del carrer de Santa Maria, amb un encaix per contenir una placa refractària de 35x31x4cm, retolada amb esmalts crus de baixa temperatura (960°C) que vaig elaborar jo mateix. Tot plegat té —encara es pot veure la peça al parc— un pes aproximat de 500 kg. Bé, el repte seria, doncs, com plantar el monòlit al parc sense que se n'assabentés l'autoritat.

Amb nocturnitat i traïdoria

Vegeu com va anar: a les 10 del vespre, el vigilant tancà el parc amb clau, com cada dia, i nosaltres n'estàvem alerta. Vuit o nou homes forts —en paraules d'en Joan Farré— van anar a carregar-lo a casa d'en Mayolas: a més d'en Farré i d'en Mayolas, hi havia en Màrius Díaz, en Sisco Padrós, l'Enric Farreras, en Carles Serracant, en Jordi Borràs i l'Abílio Campos —em sembla—, juntament amb en Pep Zamora, que vigilava a la cantonada del carrer d'en Prim que no vingués ningú que pogués aigualir la sorpresa i no vingués cap vehicle, ja que en Farré, que havia portat la seva furgoneta per carregar-lo, l'havia deixada travessada al carrer per tal de, mitjançant taulons i fustes, poder carregar la pedra desplaçant-la al llarg de tot el passadís de la casa. Així es va fer, no sense grans esforços de tots i molt especialment d'en Mayolas.

Bé, amb la pedra carregada i la gent dins la furgoneta i amb el cotxe d'en Màrius marxaren cap a Can Solei, on esperàvem en Josep Guardiola, en Jordi Font, la Carme Gratacòs i jo mateix. Uns van saltar la tanca i van obrir el forrellat del barri. Ràpidament, vam entrar tots i els dos vehicles. Mentre el cotxe d'en Màrius ens feia llum, vam fer un clot al terraplè amb les mans i amb algun pal. Acostant la furgoneta, vam empènyer el bloc de formigó fins a deixar-lo caure dins el forat, amb tan poca vista que l'encaix per posar-hi la placa va quedar a la part de baix. Es va haver de tornar a carregar el formigó, girar-lo i tornar-lo a plantar. El formigó —que encara era tendre— va rebre alguna ratllada i vam quedar tots fotuts de l'esquena. En Mayolas, que es recuperava de dues costelles trencades que s'havia fet jugant a rugbi, se'n va ressentir l'endemà i va recaure.

Festa del Badiu del 1977: inauguració del monòlit. Francesc Padrós i Joan Josep Roger, amb megàfon, es dirigeixen al públic. Col·lecció Joan Mayné.

Jo anava i venia del meu taller, ja que la placa ceràmica estava dins el forn refredant-se i encara cremava molt. Vaig anar forçant el refredament confiat que no s'esquerdaria, ja que era de refractari. La furgoneta i el cotxe van marxar i vam tornar a tancar el barri deixant-ho tot com estava. Vam quedar-nos en Guardiola, en Font, en Serracant, la Gratacòs i jo mateix per collar la placa amb ciment-cola aguantant-la amb un pal, fent-nos llum amb un càmping gas. Vam acabar tardíssim, potser eren la una o les dues de la matinada.

Monòlit acabat de muntar amb alguns participants: Joan Mayné, Jordi Font, Carme Gratacòs i Josep Guardiola. Col·lecció Joan Mayné.

El bateig popular del Parc topa amb la intolerància municipal

L'endemà al matí, a l'hora de més afluència de la Festa del Badiu, es va descobrir el monòlit que estava embolicat amb una senyera, enmig de l'alegria de tothom. En Joan Josep Rotger va fer un parlament —megàfon en mà— acompanyat d'en Sisco Padrós. L'acte es va cloure amb una actuació castellera. La festa va transcórrer esplèndidament. A més de les paradetes habituals, hi havia plantada, a la zona de l'espai que avui hi ha entre el segon edifici i la pista de bàsquet, l'exposició que havíem preparat al febrer, *Salvem Badalona per a la Democràcia*, que va servir de marc idoni per fer algunes tertúlies polítiques en les quals van participar, entre d'altres, els regidors de l'oposició Cecília March i Ernest Rojo, juntament amb Xavier Serra, Andreu Ponsirenas, Josep Puig, Pere Ruzafa i Joan Josep Rotger, entre d'altres.

L'endemà mateix, dilluns dia 16, l'Ajuntament va fer una acció de força i, de forma provocativa, va enviar-hi una excavadora amb dos operaris que van arrancar el monòlit i se'l van emportar. Una comissió en representació del Congrés de Cultura Catalana i de l'Associació es va entrevistar amb el ponent de Cultura, José Parra —el qual, diguem-ho de passada, els va manifestar que no sabia què era el Congrés—, i amb el regidor de Règim Interior, Luis Rosanas, que en un primer moment van dir que no sabien qui havia donat l'ordre de retirar el monòlit, després van manifestar que havia estat una decisió de tota la corporació, i finalment van comprometre l'Ajuntament a tornar-lo a posar. El que no sabien era que jo mateix —que em temia que aquell dilluns dia 16 passaria alguna cosa amb el monòlit i estava a l'aguait— havia fet fotografies de l'excavadora quan se l'emportava pel carrer de la Seu d'Urgell, una de les quals va ser publicada a la portada de *Revista de Badalona* el dia 1 de juny.

Excavadora i vehicle municipal sortint del parc de Can Solei després d'arrencar el monòlit. Museu de Badalona. Arxiu d'Imatges. Fotografia: Joan Mayné.

El dilluns següent, dia 23, l'assumpte va anar a una sessió extraordinària del Ple, en la qual l'alcalde Ramos va manifestar com a pròpia la decisió de retirar-lo ja que l'autorització de la Festa del Badiu l'havia demanat l'Edelmir Sancho, president del Cine Club Studio, en nom del secretariat local del Congrés de Cultura Catalana, i en la descripció de les activitats no s'havia dit res del monòlit. Cal recordar que, en aquell moment, el parc portava oficialment el nom de l'alcalde Antoja. El que no va sortir

Substitució de la placa de la plaça de la Vila. Museu de Badalona. Arxiu d'imatges. Fotografia: Joan Mayné.

en aquell Ple va ser que la interpretació que en feia el Congrés era que aquesta activitat no s'emmarcava en la Festa del Badiu, sinó en la campanya *Català al carrer; tornem als carrers el seu nom*, que estava autoritzada i a la qual s'havia adherit el mateix l'Ajuntament. La sessió es tancà sense cap acord després de dues hores.

Després de repetides i infructuoses gestions per tal de restituir-lo, i de campanyes en sentit contrari, de suport al manteniment del nom de l'exalcalde per part d'una dotzena d'exregidors afins a Antoja, al juliol el Congrés de Cultura Catalana expulsà l'Ajuntament pel reiterat incompliment i convocà, juntament amb els partits polítics, una manifestació per al divendres 22 a la tarda, amb el lema *Volem el monòlit! El parc és del poble*, que, partint de la Rambla, va discórrer pel carrer de Mar fins a arribar a la plaça de la Vila, on en Toni Serra, aguantat enlaire — literalment— per un munt de braços, va substituir de la façana de l'edifici municipal la placa que hi havia a la dreta de la porta principal amb el *Comunicado de la Victoria* de la fi de la Guerra Civil, signat pel Generalísimo —allò de «Cautivo y desarmado el ejército rojo...» — i la substituïa per una de fusta pintada que deia simplement el nom popular de «Plaça de la Vila».

Un dia després, la família Antoja adreçà una petició a l'alcalde demanant que li fos acceptada la renúncia al nom del parc. També la comissió organitzadora de la manifestació s'entrevistà amb l'alcalde i li va comunicar que ja no es creuria cap dilació més que li donés. Així, a l'agost de 1977, en un debat intens del Ple de l'Ajuntament, es deixà sense efecte l'acord de 1975 i guanyà, per majoria, la proposta d'anomenar-lo *Parc Municipal de Badalona Can Solei*, a la vegada que s'aprovava restituir la peça. Tanmateix, el monòlit restaria oficialment «perdub» en el

magatzem de la brigada al carrer de Quintana Alta fins a l'arribada de la democràcia municipal. Pel que fa a l'Associació, després de molts mesos, el dia 12 d'aquell mateix agost, quedaren aprovats oficialment els Estatuts, cosa que va representar l'obtenció del reconeixement legal per operar.

La normalització democràtica

Mentrestant, a Espanya, el 15 de juny havien tingut lloc les primeres eleccions generals democràtiques des del temps de la II República, que guanyà la UCD d'Adolfo Suarez, per bé que a Badalona va ser el PSOE el situat en primer lloc. Tot just unes setmanes més tard, Josep Tarradellas s'entrevistà a Madrid amb Adolfo Suárez per tractar de la restauració de les institucions històriques catalanes. L'11 de setembre d'aquell any 1977 es va celebrar, per segona vegada, la Diada Nacional de Catalunya amb una manifestació al passeig de Sant Joan que finalitzà al Parc de la Ciutadella i que va congrega més d'un milió de persones amb l'eslògan «Llibertat, Amnistia, Estatut d'Autonomia». Un mes més tard, el 23 d'octubre, Tarradellas retornà a Catalunya reconegut com a legítim president del govern de la Generalitat, i va pronunciar —des del balcó— aquella famosa exclamació: «Ciutadans de Catalunya: ja sóc aquí!».

Al desembre, es produí el processament d'Els Joglars per les representacions de l'obra *La Torna*. Albert Boadella va ser empresonat i s'escapà de l'Hospital Clínic, al febrer, el dia abans de sotmetre's a consell de guerra. Sí que s'hi presentaren els altres cinc membres de la companyia, entre els quals hi havia el badaloní Andreu Solsona, encausats per injúries a l'exèrcit i finalment condemnats a diverses penes de presó.

El 3 d'abril de 1979 es van celebrar les primeres eleccions municipals democràtiques. A Badalona hi va haver un 59,4% de participació, i el resultat va ser de 12 regidors per al PSUC, 10 per al PSC, 3 per a CIU i 2 per a Centristes de Catalunya-UCD. Aproximadament una tercera part dels regidors electes eren membres de la nostra Associació. Màrius Díaz, cap de llista del PSUC, va tenir la responsabilitat de formar el govern municipal. El 27 d'abril va tenir lloc a la Plana, en un acte multitudinari obert a la ciutadania —en un gest que expressava la voluntat d'obertura, transparència i d'aire nou dels electes—, la sessió plenària de presentació de la nova corporació municipal, que serví per donar a conèixer les respectives responsabilitats dels seus membres.

La restitució del monòlit i, amb ell, de la voluntat popular

Pocs dies més tard, el 6 de maig, tornava a celebrar-se la Festa del Badiu, en la qual el monòlit, 2 anys perdut per als últims gestors de la Transició, retornà al seu lloc original al parc, en un acte multitudinari en el qual van intervenir Josep Guardiola, Joan Josep Rotger, Joan Soler i Màrius Díaz, i que serví també per homenatjar Miquel Xirgu i Domènec Giró, durant molts anys dissenyador i constructor del dimoni respectivament, obsequiant-los amb un dibuix al·legòric del dimoni d'aquell any que jo mateix vaig dissenyar.

Bé, aquí acabo el relat, el de la vida que ha vist passar un monòlit que enguany fa 35 anys!, testimoni i símbol de la lluita antifranquista per la catalanitat i per l'expressió popular de les llibertats. Tota aquesta història denota que les llibertats es conquereixen a partir de petites coses i perseverant, com la Festa del Badiu. Una altra creació de la voluntat col·lectiva que any rere any ens recorda que potser allò que ens fa viure i conviure són aquestes coses tan petites! Per molts anys !!!